

Милица С. Бацић¹

*Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за англистику*

Горица Р. Томић

*Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Докторске академске студије*

КРИТИЧКА АНАЛИЗА ДИСКУРСА О МИГРАНТСКОЈ КРИЗИ У БРИТАНСКИМ МЕДИЈИМА²

У раду се бавимо критичком анализом дискурса о мигрантској кризи у британским дневним листовима *Дејли мејл*, *Гардијан* и *Сан*. Основни циљ истраживања је примена овог модела на три тематски повезана наратива како би се сагледао однос идеологије, моћи и друштвених актера у новинарском дискурсу. Чланци су квалитативном методом најпре анализирани интратекстуално, на плану макро- и микроструктуре, а затим интертекстуално да би се уочиле њихове сличности и разлике. Резултати показују да, иако преносе дијаметрално опречне ставове, чланци истовремено доприносе конструисању слике хистеричке усуд мигрантске кризе и миграната као активно негативних или пасивних друштвених учесника. Штавише, анализом структуре сваког од наратива откривају се и сличности у функцијама које врше (извештавање и убеђивање), језичким средствима (особито лексичким и синтаксичким) и реторичким средствима ('игром бројевима', референцијалним стратегијама и стилским фигурама). Закључујемо да су новински наративи својеврсна попришта на којима се кроз језик сукобљавају идеологије, што потврђује да се дате текстуалне и дискурзивне праксе морају деконструисати и критички размотрити у контексту ширих друштвених пракси.

Кључне речи: критичка анализа дискурса, новинарски дискурс, наратив, мигрантска криза, британска штампа

¹ milica.bacic@filum.kg.ac.rs

² Краћа верзија овог рада усмено је саопштена на X научном скупу младих филолога Србије одржаном на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 31. марта 2018. године.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Сложена веза између идеологија, моћи и дискурса бива подвргнута критичкој анализи с циљем да се открију и деконструишу друштвене праксе. У основи критичке анализе дискурса је скуп поступака који описују, тумаче и објашњавају ову везу у тежњи да се испитају услови друштвене неједнакости и одржања односа моћи како између појединаца, тако и група (Javorski, Kupland 2006: 5). Користећи се принципима Халидејеве системско-функционалне граматике, критичка анализа дискурса (у даљем тексту КАД) налази своју примену у квалитативним истраживањима новинарског дискурса (Ričardson 2007: 26). О овом еклектичном приступу писано је често, нарочито у новије време, и каткад неуједначено, управо због његовог интер- и трансдисциплинарног карактера (Van Dijk 1988, 2008, Kaldas-Kultard, Kultard 1995, Ferklaf 1995a, 1995b, Vajs, Vodak 2003, Javorski, Kupland 2006, Ričardson 2007, Lakić 2010, Makin, Mejr 2012, Hart, Kap 2014, Flauerdju, Ričardson 2017). Међутим, наведени аутори слажу се да су основне поставке овог модела следеће: (а) КАД приступа друштвеним и културним проблемима с циљем да разоткрије прикривене односе моћи и како се исти манифестују у дискурсу, (б) дискурс обликује и бива обликован друштвом и културом са којима се налази у дијалектичком односу, (в) дискурс постоји у функцији идеологије те се у обзир морају узети и дискурзивне праксе, односно тумачење текстова и њихов утицај на друштво, (г) дискурс се може разумети само у оквиру историјског контекста који обухвата интертекстуалност и друштвено-културно знање, (д) КАД је интерпретативна и објаснидбена, друштвено ангажована, научна парадигма са систематичном методологијом. Према Ферклафу (1995а: 57–62), критичка анализа једног комуникативног догађаја одвија се на нивоу текста, дискурзивних пракси и друштвено-културних пракси. Испитивање текстова подразумева традиционалну лингвистичку анализу са фокусом на лексици, семантици, граматици реченица и њихових конституената, фонолошком и правописном систему, као и кохезији и кохеренцији текста. Друкчије речено, текстуална анализа је подједнако усмерена на значењска и обличка својства текстова. Када је у питању новинарски дискурс, овај ниво анализе укључује мултисемиотички приступ, тј. како се различите семиотичке модалности (нпр. визуелна организација и распоред целина у новинском чланку) саодnose са текстом у произвођењу намераваних значења. Дискурзивне праксе подразумевају различите видове процеса производње, дистрибуције и рецепције дискурса и посредују између текстуалних и друштвено-културних нивоа. Трећа димензија, друштвено-културна, обухвата како непосредни ситуациони, тако и шири друштвени контекст чији је део одређени комуникативни догађај. Притом се под друштвеним контекстом подразумевају економски, политички (питања идеологије и моћи) и културни аспект (питања вредности, веровања и идентитета). На основу реченог, може се закључити да

је анализа неког комуникативног догађаја, као што је новински чланак, заправо анализа начина на који три нивоа прожимају његову структуру.

С обзиром на то да се тематски текстови не могу посматрати изоловано, већ једино у односу са другим текстовима, Ферклаф (1995а: 61–62) контрастира лингвистичку са интертекстуалном анализом. Док је прва више дескриптивне природе, друга је интерпретативна јер користи доказе које пружа лингвистичка анализа и смешта текст у одговарајућу дискурзивну праксу. Тачније, у интертекстуалној анализи, критички аналитичари се у већој мери ослањају на друштвено и културно разумевање. С друге стране, лингвистичка анализа завређује посебну пажњу јер се употреба језика остварује кроз дијалог са друштвом. Ипак, за превазилажење јаза између текста и језика, с једне стране, и друштва, с друге, од суштинске је важности повезивање ових двеју анализа.

По правилу, лингвистичка анализа креће од микроструктуре, односно различитих језичких нивоа, ка макроструктури или широкој тематској и значењској организацији текста као целине, с циљем да одговори на питање како је употреба одређене јединице као конституента језичког контекста релевантна за дати друштвени контекст и обликовање друштвене реалности (Richardson 2007: 46–47). С обзиром на то да се у студији фокусирамо на комуникативне догађаје у новинарском дискурсу, макрониво традиционалног модела наративне структуре новинског чланка испољава се кроз следеће карактеристичне сегменте: (а) наслов, који има двоструку функцију, семантичку и прагматичку, (б) лид, чија је функција сумирање главног догађаја, (в) главни догађај као предмет извештавања, (г) позадина догађаја која обухвата информације о месту и времену, учесницима и активностима у комуникативној ситуацији, (д) вербални коментар најважнијих учесника, (ђ) евалуација, односно ставови и очекивања новинара и (е) резултати радње у погледу важности догађаја. Поједини сегменти, особито наслов и главни догађај, обавезни су, док остали могу изостати или су, пак, рекурзивни (нпр. вербални коментар, евалуација) (Van Dijk 1988: 178, Richardson 2007: 197, Lakić 2010: 272). Оваква организациона шема новинског чланка наликује наративном обрасцу књижевне приче, уз извесне специфичности овог типа дискурса које се манифестују у такозваном принципу 'обрнуте пирамиде'. Ова шема подразумева стандардни формат извештавања у којем се најважнији елементи стављају на почетак, док наслов и лид као елементи увода пружају одговоре на питања *Ко? Када? Где? Шта? Зашто?* и *Како?*. Самим тим, текстови истовремено обављају више метафункција и тако одражавају различите аспекте друштвеног живота, а дискурзивне се стратегије новинара као наратора савременог доба уочавају не само на плану микро- већ и макроструктуре.

2. ПРЕДМЕТ, ЦИЉЕВИ И МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања у раду јесте критичка анализа новинарског дискурса на тему мигрантске кризе у Европи. Основни циљ је примена

овог модела на три наратива из онлајн издања британских дневних листова *Дејли мејл*, *Гардијан* и *Сан* да би се сагледао однос језика, идеологија и друштвених актера у новинарском дискурсу. При одабиру узорка водили смо рачуна да чланци одражавају разнородне ставове о датом дешавању. Усредсређујемо се на лингвистичку и интертекстуалну анализу текстова, уз разматрање економских, политичких и културних аспеката друштвених пракси које чине контекст кризе. Природа предмета намеће да се поступак у истраживању заснива на квалитативној методи. Тако су тематски повезани наративи најпре анализирани интра-текстуално, на плану макро- и микроструктуре, а затим интертекстуално да би се уочиле њихове сличности и разлике.

На одабир теме утицале су актуелност и релевантност проблема имиграције у претходном периоду, као и погодност медијског дискурса да буде подвргнут критичком сагледавању горепоменутог односа. Како Ферклаф (1995а: 61) истиче, медији играју значајну улогу у осликавању и поспешивању друштвених кретања, а у истом се процесу на одговарајући начин мењају медијске праксе. Стога је фокус на дискурзивној креативности, хибридности и хетерогености у критичкој анализи новинарског дискурса у складу са природом времена у којем се исти изграђује.

3. АНАЛИЗА НОВИНСКИХ НАРАТИВА СА ДИСКУСИЈОМ

Прва новинска прича коју анализирамо објављена је у *Дејли мејлу* под НАСЛОВОМ³ датим у примеру (1):

(1) *Revealed: Tragic existence of desperate migrants who hide in the Calais woods as they try to avoid police who destroy their refuge and pepper-spray teenage girls in their sleep.* (1. 7. 2017.)

Неуобичајено дуг наслов појачан је ЛИДОМ у (2):

(2) *Hundreds of desperate refugees are hiding in forests in a bid to outwit police. Tensions are rising after President Macron sent in extra riot police squads. This followed the death of van driver after migrants put tree trunks on road.*

На основу ова два елемента, закључујемо да је ГЛАВНИ ДОГАЂАЈ наратива покушај миграната да се одбране од полиције приликом преласка у Британију. То је пренето стилем карактеристичним за књижевну причу у примеру (3):

(3) *First there was Sangatte. Then 'the Jungle'. Now they hide out in the woods. Migrant men, women, boys and girls living like wild animals [...]. At night this human pack sleeps in stinking squalor [...]. They play a desperate game of cat-and-mouse as they duck and dive to avoid the squads of police who hunt and harass them.*

Приповедни стил је у функцији преношења личног доживљаја а тиме и става новинара. Повратак са нарације на новинарски стил уочава се већ у наредном сегменту, ПОЗАДИНИ ДОГАЂАЈА, у (4), где се износе чињенице о истом:

3 Делови микроструктуре наратива означени су верзалом.

(4) *Welcome to Calais, which finds itself again on the front line of Europe's migration crisis [...] and dispersal of 8,000 people around France last autumn. As the holiday season approaches, hundreds of desperate refugees and determined migrants are hiding in forests [...] in the hope of outwitting police, slipping through fences and reaching Britain.*

Да би пружио упориште, оправданост и објективност својим ставовима, новинар кроз ВЕРБАЛНЕ КОМЕНТАРЕ најважнијих учесника (миграната, полиције и појединаца којима дата ситуација утиче на свакодневни живот) уводи различита виђења истог догађаја. Илуструјемо клаузама у (5):

(5) *All of us deny any brutality or violence of any kind, said a senior police union official. A week ago I was sleeping and the police sprayed me. It was like I could not breathe and [...], said 16-year-old Ajmal, from Afghanistan. 'Please don't leave me,' he [Radut Gigu] said. I am scared.*

ЕВАЛУАЦИЈА, као један од опционих делова макроструктуре којим новинар износи своје становиште, умногоме зависи од саме теме, те иста може бити исказана посредно, кроз вербални коментар, или непосредно, као у следећем примеру:

(6) *These events in Calais show how, for all the tough talk and promises of politicians, this has become a never-ending war against human beings on the move. It is a war with no winners.*

Као последњи у новинској причи може се јавити елемент РЕЗУЛТАТИ РАДЊЕ у (7), којим се указује на последице главног догађаја:

(7) *Tensions are rising [...]. This followed the death of a van driver [...] the town was 'traumatised' by the renewed influx.*

С друге стране, на плану микроструктуре, анализа лексике представља прву фазу критичког осврта јер, како пише Ван Дијк (1988: 71), одабиром се речи и израза исказују вредносни ставови а кроз њих и идеологије о догађају и друштвеним актерима. Тако именовање актера у новинском наративу открива низ идентитета са којима се они повезују, као и однос између новинара као именованих, актера као именованих и читалаца (Richardson 2007: 49). Именице и именичке фразе с различитим конотативним значењима користе се да именују и упуте на мигранте као главне учеснике кризе. Упошљене референцијалне стратегије у овом чланку имају за циљ да их окарактеришу или као групу или као индивидуе, и то разним језичким средствима. Генерализација и индивидуализација као поступци представљања могу се разумети као језичко оперисање над друштвеном стварношћу чији је производ стварност другог реда, тј. њена одређена концепција (Kaldas-Kultard, Kultard 1995: 46). Тако је приказивање миграната као обезличене масе остварено кроз изразе у примеру (8):

(8) *hundreds, migrant men, women, boys and girls, dispersal of 8,000 people, dozens of young men, young men in hoods, numbers of child refugees, waves of migrants, renewed influx.*

У складу са тим су и стилске фигуре у (9) којима се они пореде као животиње или елементарне непогоде:

(9) *like wild animals, this human pack, swarming around trucks, flood the ferries and pour through, waves of migrants.*

Индивидуализација се, пак, огледа у издвајању појединаца и њихових искустава кроз употребу личних имена и описа особа, као у (10):

(10) *16-year-old Ajmal, from Afghanistan, Fanus, a shy 16-year-old girl in a pink hooded top, a 13-year-old.*

Међутим, примери (8) и (9) такође потврђују превагу првог у односу на други референцијални поступак, тј. да се у овом наративу мигранти најчешће своде на саме бројеве. То се, у првом реду, постиже 'игром бројевима'. Како истиче Ван Дијк (1988: 87–88, 179), ефектном употребом бројева, као једним од основних реторичких аспеката новинарског дискурса, постиже се прецизност, а самим тим и веродостојност и убедљивост.

За разлику од именичких, глаголски изрази служе да представе процесе у комуникативном догађају. У овом се наративу појединим глаголима и глаголским фразама, као у (11):

(11) *hide, sneak, try to avoid, play a desperate game, slip through, reach, flee, seek asylum, duck and dive,*

мигранти приказују као привидно активни учесници, али се истовремено другим лексичким и синтаксичким средствима такво виђење неутралише и исти виктимизују. Стратегија која се најчешће упошљава у ту сврху јесте пасивизација присутна у глаголским изразима у (12):

(12) *were seized, be kidnapped, beaten and forced to, threatened and attacked, poisoned.*

Међутим, ако се (11) и (12) упореде са наредним (13), који описује активности полиције као јединог активног ентитета, уочава се очигледна поларизација односа друштвених актера:

(13) *destroy, pepper-spray, hunt, harass, swooped in, had chased, kicked.*

Последња два примера јасно показују да се виктимизација миграната одвија кроз стратешки употребљене пасивне и активне реченичне структуре, чиме се продубљује јаз између двеју страна. Последице овог процеса видљиве су и кроз употребу придева у (14) којима се приказује тешко стање у којем се мигранати налазе:

(14) *desperate, determined, scared, unaccompanied.*

Док се први чланак усредсређује на мигранте као људска бића која пате, други по реду наратив објављен у *Гардијану* под НАСЛОВОМ датим у (15):

(15) *10 Truths about Europe's Migrant Crisis* (10. 8. 2015.)

одражава донекле објективан и непристрасан став аутора, што се потврђује и ЛИДОМ (16):

(16) *British ministers including Theresa May and Philip Hammond have made hair-raising claims about the dangers of migrants entering the country. But do the facts bear them out?*

у којем он исказује намеру да релевантним чињеницама преиспита негативне тврдње политичких фигура о самој мигрантској кризи која овде представља ГЛАВНИ ДОГАЂАЈ. Он је дат већ у прве две реченице новинског наратива (17):

(17) *When you're facing the world's biggest refugee crisis since the second world war, it helps to have a sober debate about how to respond. But to do that, you need facts and data – two things that the British migration debate has lacked this summer.*

У складу са основним циљем наратива, клаузе којима се извештава о учесницима, њиховим активностима те местима битних дешавања (ПОЗАДИНА ДОГАЂАЈА) јављају се кроз цео чланак. Самим тим, овај се наратив чини разуђенијим од претходног. Тако дату ПОЗАДИНУ ДОГАЂАЈА илуструјемо примером (18):

(18) *[...], by the end of July, 62% of those who had reached Europe by boat this year were from Syria, Eritrea and Afghanistan, [...]. In reality, the migrants at Calais account for as little as 1% of those who have arrived in Europe so far this year. Last autumn, the EU opted to suspend full-scale maritime rescue operations in the Mediterranean [...]. Despite the hysteria, the number of refugees in the UK has actually fallen by 76,439 since 2011.*

С обзиром на то да позиција неких елемената наративне структуре у новинским причама може варирати сходно њиховој намени, запажамо да се клаузама у (18) истовремено извештавамо о последицама или РЕЗУЛТАТИМА РАДЊЕ, као што су хистерија проузрокована непрестаним кретањем миграната и поступци европских земаља као одговор на то.

Ауторов непристрасни став додатно се наглашава јукстапонирањем са негативним ВЕРБАЛНИМ КОМЕНТАРИМА, у првом реду политичара, као у (19):

(19) *[...] Theresa May and Philip Hammond have made hair-raising claims about the dangers of migrants entering the country. But do the facts bear them out? Foreign secretary Philip Hammond [...], but portrayed them as marauders who would soon hasten the collapse of European civilisation. Hammond, like many people, could do with some actual statistics about the migration crisis. In the dog-whistle rhetoric of Hammond and Theresa May, [...]. But again, that's not true. Hammond and David Cameron argue that the solution to migration is to increase deportations. However, this strategy ignores the cost of deportations – [...].*

Очекивало би се да у наративу који настоји да објективно представи један овакав догађај изостане ЕВАЛУАЦИЈА. Међутим, иако нису вербализовани, ставови, мишљења или очекивања самог новинара имплицирани су кроз различита језичка средства којима се постиже привидна

објективност на нивоу микроструктуре. Уочљива је појачана квантификација кроз употребу 'игре бројевима' у изразима у примеру (20):

(20) [...] *Lebanon, which houses 1.2 million Syrian refugees within a total population of roughly 4.5 million. Turkey has around 1.6 million. Only 26,740 tried it in 2014. In 2014, just 25,870 people sought asylum in the UK, and only 10,050 were accepted,*

али и у стратешки позиционираним прилозима за поређење и количину (*comparatively, substantially, fractionally, significantly*) у (21):

(21) *such a comparatively small influx, migrants actually receive substantially more, only fractionally less than Britain, significantly less than half.*

Такође се запажа далеко већа учесталост колективних термина у (22) спрам оних којима се мигранти карактеришу као индивидуе. Заправо је реч о само једном примеру индивидуализације (23):

(22) *the vast majority of migrants, economic refugees, asylum seekers, people,*

(23) *Abu Jana, a Syrian I met.*

Даља објективизација се остварује конотативно необојеним именчким и глаголским изразима у примеру (24):

(24) *influx, numbers, the archetypal contemporary migrant, an African migrant; entering, reach, move, arrive, land, kept on coming.*

У наративу је особито занимљива употреба модалности којом се успоставља веза не само између форме и садржине, већ и садржине и функције и тиме исказује евалуације (Richardson 2007: 59). Овде се она превасходно преноси модалима, па је тако занимљива употреба глагола *could* у (25):

(25) *Hammond, like many people, could do with some actual statistics [...]. [...] – money that could have been spent on integrating migrants into European society. Britain could be doing far more.*

Наиме, уместо модалних глагола који изражавају јаку обавезу као што су *have to* и *must*, *could* у овако 'модализованим' тврдњама остварује троструку функцију: изражавање ироније, двосмислености између јаке критике и савета и ограђивање (енг. *hedging*). Ублажена увереност садржана у овом модалу доприноси обликовању читаочевог разумевања самог догађаја.

Уопште узевши, премда је циљ наратива оповргавање неоснованих изјава чињеницама, из претходне анализе макро- и микроструктуре као један од закључака намеће се и то да исти карактерише изражена неухватљивост јасног ауторовог гласа. Ово се манифестује и другим техникама методе ограђивања, као што су модални прилози и придеви *supposedly* и *alleged* у (26):

(26) *In France, whose policies are supposedly driving up the numbers at Calais, [...]. [...] – whose alleged financial cost could rival that of the asylum seekers' benefits bill.*

Последња новинска прича објављена у *Сану* под НАСЛОВОМ датим у (27), осликава проблем на дијаметрално супротан начин у односу на први чланак.

(27) *Rescue boats? I'd use gunships to stop migrants* (17. 4. 2015.)

Увод се састоји само од наслова пошто је ЛИД, као необавезни елемент, изостављен. На основу клауза у (28), закључујемо да је ГЛАВНИ ДОГАЂАЈ сама мигрантска криза и њен, по мишљењу аутора, изразито негативни утицај на живот у Великој Британији.

(28) *Watching them try to clamber on to British lorries and steal their way into the UK, [...]? The migrants harassing Brit truckers at the port are the same as the vagrants making the perilous trip across the Med. Some of our towns are festering sores, plagued by swarms of migrants and asylum seekers, shelling out benefits like Monopoly money.*

Овај пример такође пружа елементе ПОЗАДИНЕ ДОГАЂАЈА у виду информације о поприштима кризе и активностима миграната и возача камиона као непосредних учесника. Поред тога, она обухвата и делове наратива дате у (29):

(29) *During a recent operation by the Italian coastguard to rescue migrants off the coast of Libya, [...] Australians are like British people but with balls of steel, can-do brains, tiny hearts and whacking great gunships. They threaten them with violence until they bugger off, [...]. The now defunct £7million-a-month Mare Nostrum – Italy's navy search and rescue operation – [...].*

Аутор контрастира покушаје решавања овог проблема у Италији и Аустралији, истичући насилни аустралијски начин као једини делотворан. Хитно решавање ситуације неопходно је и због негативних РЕЗУЛТАТА РАДЊЕ у примеру (30):

(30) *[...] aggressive young men at Calais, spreading like norovirus on a cruise ship. Only for the British drivers, who get hit with a fine every time one of this plague of feral humans ends up in their truck. And there is no stopping them. 170,000 came last year.*

С обзиром на то да је наратив писан у 1. л. јд., те да изостају ВЕРБАЛНИ КОМЕНТАРИ друштвених актера, исти одражава искључиво став аутора, те не изненађује чињеница да ЕВАЛУАЦИЈА прожима све претходно поменуте сегменте макроструктуре. Овакав недвосмислени став најјасније је изражен у примеру (31), на самом крају чланка, у отвореном позиву да се спречи даље заоштравање мигрантске кризе:

(31) *Or if you think like me, then it's time to get Australian. Bring on the gunships, force migrants back to their shores and burn the boats.*

На плану микроструктуре деконструисањем језичких димензија дискурса уочава се оно што Ван Дијк назива 'идеолошким квадратом' (према Richardson 2007: 51). Овај конструкт означава начин перципирања и репрезентације света а карактерише га позитивна представа о

'нама'/'мени' и истовремена негативна о 'њима'/'другом'. Њиме се критички расветљавају стратегије представљања радњи, положаја и улога супротстављених друштвених актера. Еклатантан пример његове употребе у дискурсу јесте коришћење заменица и (присвојних и показних) придева као у (32) и (33):

(32) [...] *the sort of approach we need in the Med. We don't need another rescue project. And we don't need a campaign [...]. What we need are gunships sending these boats back to their country. You want to make a better life for yourself? We are not Elysium. Some of our towns are festering sores, [...]. Unless we take the emotion out of this [...], we cannot deliver an appropriate response. Or if you think like me [...]. As it turns out, I do care.*

(33) *Watching them try to clamber [...] and steal their way into the UK, [...]?, [...], these two populations are the same. And there is no stopping them. [...] until they bugger off, [...]. [...] back to their own country. [...], these migrants are like cockroaches. They might look a bit 'Bob Geldof's Ethiopia circa 1984', but they are built to survive a nuclear bomb. They are survivors. Once gunships have driven them back to their shores, [...].*

Оваквим поларизовањем и стављањем у први план 'наших' позитивних и 'њихових' негативних карактеристика продубљује се јаз између 'нас' и 'њих' и ствара могућност даљег сукоба. 'Идеолошки квадрат' се једнако манифестује и у употреби других врста речи, првенствено именица, и фраза које оне граде. Тако се у чланку мигранти као 'други' колективно представљају искључиво негативним терминима (нпр. *aggressive young men*), што се додатно појачава метафорама и поређењима у (34):

(34) *spreading like norovirus, this plague of feral humans, swarms of migrants and asylum seekers, like cockroaches.*

Оваквим изједначавањем људи са животињама и болестима за које је уобичајено неконтролисано кретање или ширење запажа се сличност са референцијалним стратегијама у првом чланку (в. пример (9)). Негативну слику о овим друштвеним актерима употпуњују и глаголски изрази у примеру (35):

(35) *steal their way into the UK, migrants harassing Brit truckers, shelling out benefits like Monopoly money,*

којима се њихове радње још једном потврђују као агресивне и штетне по британско друштво. Штавише, за разлику од претходна два новинска наратива где се ставови преносе и индиректно, у овом новинар не користи језичка средства оградавања и ублажавања, већ доследном употребом императива захтева предузимање одређених мера.

Како истиче Ферклаф (1995b: 188), за разлику од лингвистичке анализе која показује како текстови селективно црпе средства из језичких система, интертекстуална анализа показује на који начин текстови користе, такође селективно, различите поретке дискурса (енг. *orders of discourse*), односно одређене форме конвенционализованих дискурзивних пракси (нпр. жанрова, наратива) доступне ауторима, аналитичарима

и читаоцима текстова. Због тога се интертекстуална анализа појми као надградња лингвистичке и истовремено је прожима. Тако из анализе микро- и макроструктуре ексцерпираних наратива у овој студији прозилази да, иако се преносе различити ставови, на интертекстуалном нивоу сваки доприноси непрестаном конструисању слике хистерије услед мигрантске кризе и миграната као активно негативних или пасивних актера. Сличност трију наратива огледа се у њиховој суштствено истој сврси, да информишу и убеде. Такође, с обзиром на њихову тематску повезаност, не изненађује што је у свима заступљена појмовна метафора ВЕЛИКА БРИТАНИЈА КАО (НЕ)ОБЕЋАНА ЗЕМЉА, што је илуструју примери (36) и (37):

(36) *If you read the British press, you'd think that Calais was the major battleground of the European migrant crisis, and that Britain was the holy grail of its protagonists. Many claim that Britain is a coveted destination for migrants because of its generous benefits system. Contrary to the perception of the UK as the high altar of immigration, it is not a particularly major magnet for refugees.*

(37) *Britain is not El Dorado. We are not Elysium.*

Аутори се тако позивају на, у друштвеним и дискурзивним праксама, већ успостављену слику Велике Британије као 'уточишта'/обећане, свете земље' да би је одмах деконструисали, а потом на истој основи конструисали потпуно супротну представу, тј. земље суочене са бројним проблемима.

С друге стране, видљива разлика међу наративима је у обухватности перспективе из које се посматра проблем. Наиме, док се први чланак бави покушајима преласка миграната код Калеа као кључне географске тачке у процесу миграције, други представља глобалне оквире саме кризе кроз статистичке податке, а у трећем је фокус само на њиховом доласку у Велику Британију и методама којима се то треба спречити. Датим и сличним разликама међу овим и другим наративима на исту тему у медијском се дискурсу конструише флуидна представа мигрантске кризе као сложеног друштвеног феномена.

4. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

У овом раду настојали смо да покажемо како се на примеру извештавања три британска дневна листа једна иста појава може сагледати те критички осветлити на интра- и интертекстуалном нивоу. Једино се таквим ширим приступом може доћи до ваљаних резултата истраживања. Квалитативном анализом утврдили смо да су новинарски дискурси на тему мигрантске кризе хетерогени у смислу ставова које заступају њихови аутори. Тако се, начелно, први да издвојити као позитиван, други као неутралан, а трећи као негативан према датом догађају. Међутим, задирањем у структуру сваког од наратива откривају се и сличности у погледу функција (извештавања и убеђивања), језичких средстава (особито лексичких и синтаксичких) и реторичких

средстава (‘игре бројевима’, референцијалних стратегија и стилских фигура). Питање које се наметнуло у овој студији, а на које скрећу пажњу и сами аналитичари дискурса (Richardson 2007: 224), јесте на који начин су ови текстови могли бити друкчије написани, односно да ли и како би се замена једне речи, израза, синтаксичке структуре или, пак, узимање у обзир друге циљне групе читалаца, одразили на идеолошко обликовање датог проблема.

Свет штампе није реални, већ искривљени свет у којем су активне и пасивне улоге протагониста друштвених појава камуфлиране само наизглед транспарентним језиком. Према Ферклафу (1995b: 208–209), неретко бива пренебрегнута чињеница да језик учествује у произвођењу, репродуковању и трансформисању друштвених структура, односа и идентитета. Тако језички елементи на нивоу микроструктуре доприносе не само дефинисању макроструктура већ и тумачењу текстова, што је главни предмет критичке анализе дискурса као интерпретативног, контекстуалног и конструктивног приступа. Из тога произилази да новинске приче изражавају, одржавају и/или негирају општеприхваћене ставове и омогућавају да појмимо догађаје на одређени начин. Зато наративи и јесу попришта на којима се кроз врло често орвеловски језик сукобљавају и редефинишу идеологије, те да бисмо истражили средства којима се они конструишу као такви, морамо критички размотрити текстуалне и дискурзивне праксе у контексту ширих друштвених пракси.

Извори

- Birrell, I. Revealed: Tragic existence of desperate migrants who hide in the Calais woods as they try to avoid police who destroy their refuge and pepper-spray teenage girls in their sleep. *The Daily Mail*. <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-4657446/Shocking-new-reality-Calais-migrant-crisis.html>> 20. 12. 2017.
- Hopkins, K. Rescue boats? I'd use gunships to stop migrants. *The Sun*. <<http://www.gc.soton.ac.uk/files/2015/01/hopkins-17april-2015.pdf>> 20. 12. 2017.
- Kingsley, P. 10 truths about Europe's migrant crisis. *The Guardian*. <<https://www.theguardian.com/uk-news/2015/aug/10/10-truths-about-europes-refugee-crisis>> 20. 12. 2017.

Листа референци

- Ferklaf 1995a: N. Fairclough, *Media Discourse*, London: Edward Arnold.
- Ferklaf 1995b: N. Fairclough, *Critical Discourse Analysis: the critical study of language*, London – New York: Longman.
- Flauerdju, Richardson 2017: J. Flowerdew, J. E. Richardson (eds.), *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*, London – New York: Routledge.
- Hart, Kap 2014: C. Hart, P. Cap (eds.), *Contemporary Critical Discourse Studies*, London – New York: Bloomsbury.

- Javorski, Kupland 2006: A. Jaworski, N. Coupland (eds.), *The Discourse Reader*, Abingdon – New York: Routledge.
- Kaldas-Kultard, Kultard 1995: C. R. Coulthard, M. Coulthard, *Texts and Practices: readings in critical discourse analysis*, London – New York: Routledge.
- Lakić 2010: I. Lakić, Analiza medijskog diskursa o ratu, u: V. Vasić (red.), *Diskurs i diskursi: zbornik u čast Svenki Savić*, Novi Sad: Filozofski fakultet, 269–282.
- Makin, Mejr 2012: D. Machin, A. Mayr, *How To Do Critical Discourse Analysis: a multimodal introduction*, London: Sage.
- Ričardson 2007: J. E. Richardson, *Analysing Newspapers: an approach from discourse analysis*, Basingstoke – New York: Palgrave Macmillan.
- Vajs, Vodak 2003: G. Weiss, R. Wodak, *Critical Discourse Analysis: theory and interdisciplinarity*, Basingstoke – New York: Palgrave Macmillan.
- Van Dijk 1988, 2008: T. A. van Dijk, *News as Discourse*, Hillsdale – Hove and London: Lawrence Erlbaum Associates.

Milica S. Bacić
Gorica R. Tomić

A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF MIGRANT CRISIS IN THE BRITISH MEDIA

Summary

The paper presents a Critical Discourse Analysis of migrant crisis in the British daily newspapers *The Daily Mail*, *The Guardian*, and *The Sun*. The primary aim of the research is to apply this approach to three topic-related narratives so as to observe the relationship between ideology, power and social actors in newspaper discourse. The articles are first analysed intratextually, at the level of macro- and microstructure, and then intertextually in order to compare their similarities and differences. The results of the research show that, regardless of their authors' diametrically opposite attitudes, the articles jointly construct the image of, on the one hand, migrant crisis-induced hysteria and, on the other, migrants as actively negative or passive social actors. Moreover, the analysis of the individual narrative structures also reveals similarities in their functions (i.e. reporting and persuading), language means (primarily lexical and syntactic) and rhetorical devices ('the number game', referential strategies, and figures of speech). The research implicitly poses the question of whether these texts could have been written differently and, if so, how it would have reflected on the ideological restructuring of the topic. Basing our findings on qualitative method, we conclude that newspaper narratives represent a unique battleground where different ideologies clash through language. Therefore, the given textual and discursive practices need to be deconstructed and critically examined within the context of wider social practices.

Keywords: Critical Discourse Analysis, newspaper discourse, narrative, migrant crisis, British media

Примљен: 15. април 2018. године
Прихваћен: 19. новембар 2018. године